

פרשת בהר

נושא השבוע: מנוחת הארץ

נושא השבוע

הפסוקים בהם נעסוק השבוע עוזקים בדיני "שמיטה". השורש ש.מ.ט. אינו מופיע בפרק שלנו אך הוא מופיע בחוק מקביל בשמות כ"ג וְהִשְׁבִּיעַת תְּשֻׁמְטָנָה וְנִטְשֵׁתָה" (שמות כ"ג 11) פירוש הפועל לשמוט הוא **להשליך** משהו הנתון ביד, ובהשאלה הוא מכוון להפסקת עיבוד הקרקע בידי בעליה. דין שמיטת הקרקעות קובע שלאחר **שש שנים** של עיבוד הקרקע אין לעבדה **בשנה השביעית** והיבולים הגדלים מאליהם נתונים בשנה זו לכלל תושבי הארץ לרבות הגרים ואף לבהמות ולחיות. ה**נימוק** למצוות השמיטה בספר **שמות** שונה מזה המופיע בפסוקינו בספר **ויקרא**. שם הנימוק הוא **סוציאלי** - כדי להיטיב עם העניים ועם חיית השדה ואילו לפי ספר ויקרא הנימוק הוא **דתי** - השמיטה היא לכבודו של ה', בהיותו אדון הארץ "כי לי הארץ". שביטת האדמה מסמלת את **בעלותו** של ה'. בראשית ההתיישבות החדשה בארץ ישראל התעורר החשש שאם ישמרו על השמיטה ייגרם **חורבן** לחקלאות הצעירה, הזנחת האדמות במשך שנה שלמה היתה עלולה למוטט את המפעל ההתיישבותי. לכן פסקו רבנים רבים על "**היתר שמיטה**" על ידי מכירתה לגויים, רבנים אחרים התנגדו לכך. כיום רוב החקלאים ממשיכים לעבד את אדמותיהם בשנת שמיטה על פי היתר זה.

מה בפרשה

- **שמיטת קרקעות** – לאחר שש שנים של עיבוד הקרקע אין לעבדם בשנה השביעית והיבולים הגדלים מאליהם נתונים לכלל תושבי הארץ, לבהמות ולחית השדה.
- **שנת היובל** – חלה בשנה החמישים. שנה זו מקודשת לה' ובה: 1. ה"דרור" - שחרור כללי של עבדים. 2. קיום שנת שמיטה. 3. השבת אחוזות הקרקע לבעליהן הראשונים.
- **דיני גאולת הארץ** – פדיון האחוזה שנשמטה מידי בעליה עוד לפני שנת היובל.
- **איסור נשך** – איסור על הלוואה בריבית.
- **דיני עבדים** – עבד עברי נתפס לא כרכושו של האדון אלא כמי שמכר את כוח עבודתו לזמן קצוב שלאחריו הוא משתחרר. מועד שחרורו הוא בשנת היובל. עבד כנעני לא משתחרר.

פרשת

הנימוק בפסוקינו לחוק השמיטה הוא **נימוק דתי**. השמיטה היא לכבודו של ה', כך נלמד מהביטוי "שבת לה' " ביטוי זה מופיע רק בהקשר של השמיטה ושבת בראשית, ולא בהקשר לחגים אחרים. הפרשנים מסבירים בדרכים שונות **כיצד** מכבד קיום המצוה את ה'. לפי **ספורנו** זוהי הזדמנות גם למי שבדרך כלל טרוד **בעבודת האדמה** להתפנות **לעבודת ה'**. ולפי **חזקוני** הביטוי מורה על כך שהאדם צריך לקיים את המצווה גם אם אין מאחוריה שיקולי רווח או תועלת: "לא תהא כוונתך להובירה כדי לטייבה אלא כדי לעשות מצוות ה'".

מ

מדרש זה עוסק בשאלת הטעמים למצוות שמיטה - מה ההגיון באיסור לעבד את האדמה במשך שנה שלמה אחת לשבע שנים?

ד

המדרש משווה את מנוחת האדמה למנוחת האדם. מי שחביב על הקדוש-ברוך-הוא מקבל ממנו מתנה: מנוחה. ישראל - קיבלו במתנה את יום השבת, האדמה - קיבלה במתנה את שנת השבע.

ר

כביכול, האדמה אינה כמו האדם, ואינה מתעייפת מעבודה - ולכן אינה זקוקה למנוחה. אם כן, למי מיועדת המנוחה? אולי לאדם! בשנת השמיטה, כל גידולי האדמה הנם "הפקר" - כלומר: מופקרים לכל עובר אורח. כך מי שאין לו אדמות יכול ליהנות מההפקר - כלומר כל הפירות והירקות יכולים להלקח ולהאכל על-ידי כל אדם.

ש

זווית הסתכלות נוספת אפשרית היא, שהאדמה במדרש היא סמל לשאר העולם. האדמה היא בסיס לכל חי, ובלעדי פירותיה לא יהיו חיים על פני הארץ, אך האדמה ותוצרתה תלויים ברחמי שמים: ללא הגשם שהאל מוריד לא יצמח יבול. וזו הכוונה בכך שהיא "מתפללת לפניו יותר מכולם": היא זו שהכי זקוקה לגשם, והעובדה שיורד גשם היא אות לכך שהאדמה מתפללת לפניו כדי לבקש שירד. בכך שאנו נותנים מנוחה לאדמה, אנו עצמנו מכבדים אותה וזוכרים שבזכות "תפילתה" ובזכות כך שהאל מחבב אותה, אנו חיים.

ה

בשני הבתים הראשונים של השיר הנבחר "אדמה" מתואר קשר מיוחד בין האדם לאדמה, קשר שבידיעה וקשר שבמגע. בעולם הטכנולוגי המתועש בו אנו חיים קשה לאנשים הגרים בערים לחוש בקשר עם האדמה כיוון שפיסית הם אינם נמצאים כמעט במגע עימה. אנשים הגרים בסביבה טבעית יותר - קרוב לוודאי - להתחבר לרגשות אלו בקלות רבה יותר. ניתן לבדוק עם התלמידים האם הם מתחברים לאחת או יותר מתחושות אלו.

ש

חלקו השני של השיר מסביר את התואר "אמא אדמה", ומפרט למי היא למעשה נותנת חיים - ניתן להזמין את התלמידים לבחון מי מצויין בשיר כמקבל את כוחו מהאדמה ומדוע. בבית האחרון של השיר מוצג מסר חשוב לאדם, ניתן להפנות אליו את תשומת

ר

ליבם של התלמידים ולשאול מדוע דווקא מהאדמה יש ללמוד על נתינה?